

ALGUNES ESTRATÈGIES PER A TREBALLAR AMB TOT L'ALUMNAT A L'AULA: EL TREBALL DE BLOCS

IES Cavall Bernat. Terrassa

Maria Dern. Professora de música i Directora de l'IES Cavall Bernat

Montse Garrofé. Professora de llengua catalana i Cap d'Estudis de l'IES Cavall Bernat

María José Montón. Psicopedagoga EAP de Terrassa

RESUMEN

Enseñar y aprender en la Etapa de la Educación Secundaria Obligatoria, en un marco inclusivo, donde la diversidad del alumnado es muy heterogénea, requiere también necesariamente de la aplicación de cambios metodológicos. Cambios que permitan personalizar más los aprendizajes, diversificar las actividades y favorecer el aprendizaje entre iguales, entre otros.

Nuestro artículo describe el itinerario seguido por el centro en relación a las medidas utilizadas de atención a la diversidad, cuya finalidad consiste en que los alumnos aprendan y participen del currículum común en la medida de sus posibilidades y en el contexto del aula.

ABSTRACT

Teach and learn in the Compulsory Secondary Education, in an inclusive approach, where student's diversity is very heterogeneous, requires also necessarily the application of methodological changes. Changes that can personalize more the things that may be learned, diversify the activities and make benefit of peer learning.

Our article describes the experience followed by our secondary school in relation to the use of diversity's measures, in order to allow all students learn and take part of the common curriculum how much they can, and in the context of the classroom.

1. RECORREGUT FET PEL CENTRE DES DE LA SEVA CREACIÓ

LA DIVERSITAT UN TREBALL DE TOTS

Abans d'entrar a descriure la proposta de treball que assenyallem en el títol del nostre escrit i per a fer-ho més comprensible, voldríem comentar breument el recorregut fet al centre des de la seva creació (curs 94-95).

L'IES Cavall Bernat està emplaçat en la perifèria de la ciutat de Terrassa. El tipus de població que acull és ben diversa amb un bon nombre d'alumnes que passen de primària sense haver assolit els objectius bàsics d'aquesta etapa, amb una incorporació constant d'alumnat procedent del Marroc, de Llatinoamèrica i de Romania i una situació social molt complexa.

La plantilla de professors i professores és també molt diversa. Compta, com la major part de centres, amb mesures per atendre la diversitat de l'alumnat de caire ordinari i extraordinari. Com a singular caldria destacar l'existència d'un grup força nombrós de professors i professores, equip directiu i EAP que, des dels seus inicis, han estat treballant per a fer possible que la diversitat sigui realment un treball de tots.

Els principis generals que han estat a la base del treball són entre d'altres:

- L'atenció a la diversitat per a ser efectiva no és pot plantejar com una competència i una responsabilitat exclusiva dels especialistes. És, per tant, un treball de tot el professorat
- Les respostes a les diferències individuals dels alumnes no poden ser donades únicament emprant recursos extraordinaris. Cal exhaurir d'entrada els recursos ordinaris.
- Les necessitats educatives de l'alumnat han de ser abor-

dades dins les classes amb el suport de tot l'equip docent i també dels especialistes.

- Hem defugit d'organitzacions paral·leles i en molt poques ocasions hem fet servir recursos aliens al context del centre.
- Un dels principals reptes ha estat esmerçar molts esforços per fer possible un treball en equip

L'evolució del treball ha estat possible gràcies als constants replantejaments i a tenir la sort de comptar amb un equip amb ganes d'avançar.

UN ENTORN EDUCATIU MÉS COHESIONAT

El treball portat a terme des del centre ha comptat també amb una visió que ha anat més enllà del propi IES i que ha consistit en afavorir i potenciar la col·laboració amb els dos centres de primària vinculats i amb el propi entorn.

La pretensió de comptar amb una escola pública de sector més cohesionada, on els alumnes pugin iniciar la seva escolaritat als tres anys seguint una línia pedagògica coherent i continuada ha estat també, des de fa temps, una de les nostres fites.

L'assoliment de les competències bàsiques en l'ensenyament obligatori per part dels alumnes dels tres centres (CEIP Joan Marquès Casals, CEIPS Sant Llorenç i IES Cavall Bernat) i apropar els centres a l'entorn són també objectius que formen part del mateix treball.

Aquesta proposta de treball inicial es va transformar, l'any 2002, en un pla estratègic de coordinació dels tres centre pel que fa a:

- Traspàs de les informacions dels alumnes que s'incorporen al nostre centre a primer d'ESO
- L'atenció a les famílies
- Temes relacionats amb la gestió del centre: protocol de sortides, control d'absència de l'alumnat, activitats extraescolars, etc.

- Coordinació d'algunes activitats tutorial
- Coordinació d'aspectes relacionats amb els diferents projectes curriculars
- Campanyes de matriculació
- L'intercanvi d'activitats dels respectius alumnes
- Coordinació de les AMPAS, etc.

A partir dels primers anys s'han succeït d'altres plans i accions a causa de noves necessitats com l'arribada continuada de nous alumnes immigrants.

Al llarg del curs 02-03 va ser necessari començar a pensar en donar una resposta més estable a una situació que començava a ser recurrent. Del total dels 1203 alumnes dels tres centres, 177 eren

més enllà dels propis centres i en el que participen d'altres entitats i institucions del barri.

EVOLUCIÓ DE LES MESURES EMPRADES PER ATENDRE LA DIVERSITAT DEL NOSTRE ALUMNAT

Les mesures emprades de caire ordinari i extraordinari han estat dissenyades i utilitzades tenint en compte el principi de normalització, és a dir, limitant dins del possible la segregació dels alumnes implicats.

Abans d'iniciar una intervenció extraordinària amb un alumne o grups d'alumnes s'ha intentat esgotar els recursos i les estratègies dins de l'aula i també per a cada una de les àrees. Entre aquests recursos i estratègies utilitzats podem assenyalar:

ja immigrants de més de 15 nacionalitats. Hores d'ara, la població escolar procedent de famílies immigrades ocupa un lloc molt significatiu als centres i al barri.

El pla d'acollida, el Pla d'atenció a la Diversitat, les Aules d'Acollida, El Projecte de Convivència, Participació i Mediació, el Projecte Lingüístic, etc. han estat accions plantejades per afavorir la convivència i la cohesió social de l'alumnat del centre amb la voluntat que les diverses actuacions tinguin un caire transversal.

Actualment estem implicats en un Pla d'Entorn que pretén anar

- L'aportació de recursos i materials per a treballar dins les aules
- La creació de dossiers i activitats individuals de diverses àrees
- Les adaptacions curriculars
- El treball més procedimental mitjançant l'aula oberta
- Els grups de reforç fora del grup classe
- Les aules d'acollida
- El suport del professorat de diversitat dins les àrees de Llengua Catalana, Castellana, Socials i Matemàtiques sobretot al primer cicle, etc.

Com es pot observar, las propostes han estat diverses però amb resultats no sempre satisfactoris. Les solucions aportades resolen parcialment el problema però ens queda sempre pendent el repte de com fer per a que tot l'alumnat aprengui i participi del currículum comú en la mida de les seves possibilitats.

2. A LA RECERCA DE PROPOSTES MÉS INCLUSIVES

EL CONCEPTE D'INCLUSIÓ, UN PAS MÉS EN EL TREBALL DE DIVERSITAT

Com hem comentat al llarg del nostre escrit, el punt de partida ha estat sempre entendre la diversitat com un treball col·lectiu del que tots i totes en som responsables. Reflexionar sobre el recorregut fet consolidant pràctiques més reeixides i substituint-ne d'altres menys exitoses, ens ha permès analitzar on som i cap a on hem d'anar sense perdre l'objectiu d'aconseguir que els nostres alumnes aprenguin i participin al màxim en el seu centre. Per a fer possible aquest objectiu estem intentant introduir, des de fa alguns cursos, algunes estratègies de treball dins l'aula on el canvi metodològic juga un paper important. Es tracta d'aprendre a arribar al mateix lloc per camins diferents tenint molt clar on volem arribar

Els principis que estan a la base d'aquest canvi són els següents:

- Donar resposta a la diversitat dels alumnes de la classe en un entorn més inclusiu.
- Prioritzar la distribució i organització dels recursos seguint aquest criteri.
- Fomentar en l'alumnat hàbits de treball basats en l'autonomia i en la cooperació.
- Introduir canvis metodològics que possibilitin aquesta tasca assajant nous models.
- Canviar la mirada del docent aprenent a ser més dinamitzadors
- Potenciar que tot el professorat avanci en gestionar la diversitat de la seva aula
- Evitar que es delegui en els especialistes la responsabilitat del treball amb l'alumnat amb més dificultats.
- ...

EL TREBALL DE BLOCS

El treball de blocs pretén ser un canvi metodològic que permeti ensenyar i aprendre en el context de l'aula on els alumnes col·laboren i s'ajuden mútuament. Potenciar el treball de grup i la inclusió de tots els seus membres són d'altres objectius a assolir.

El treball de blocs es realitza actualment a les àrees de llengua catalana, llengua castellana, matemàtiques i ciències socials

La proposta que exposem a continuació, i que exemplifiquem mitjançant el treball de l'àrea de llengua catalana, descriu les línies generals del treball anomenat blocs.

El disseny i l'organització del treball de blocs

La matèria de llengua catalana que compta amb tres hores de docència setmanals es distribueix en tres sessions, una de les quals es destina al treball de blocs.

El material base és el llibre de text amb activitats complementaries per a tothom, ja siguin de reforç o d'ampliació i/o totalment adaptades per l'alumnat nouvingut.

Els blocs queden estructurats en els següents apartats: Bloc de

text. Bloc de lèxic, Bloc d'ortografia i Bloc de lectura.

El grup classe treballa simultàniament els quatre blocs. En dos dels blocs la gestió del treball és realitza de forma més autònoma i els dos restants són dirigits pel professorat

Cada bloc s'acompanya d'un pla de treball que cadascú ha de seguir i un full de seguiment individual per a cada alumne.

El pla de treball està compost dels continguts a treballar, els materials i el mètode a seguir. Sovint es proporciona material autocorrectiu per a l'avaluació.

Els alumnes estan organitzats habitualment en grups de sis, però poden realitzar activitats també en dos subgrups i/o individualment.

Cada bloc té una durada de dues sessions i tots els alumnes han de passar per tots els blocs. Els grups d'alumnes s'organitzen de forma heterogènia.

El material complementari dels blocs està emplaçat dins d'unes capses que es centralitzen en una aula. L'alumnat responsable de les capses les porten a l'aula en iniciar-se la sessió de blocs. S'intenta realitzar el treball de blocs a la biblioteca per ser l'espai més gran i que facilita la distribució de les taules i el treball dels grups de forma més confortable.

El pla de treball que recull i organitza les activitats descriu si aquestes han de fer-se individualment, en grup de tres alumnes i/o amb tot el grup de sis alumnes. Quan les activitats es proposen per fer-les individualment, els alumnes fan aquest treball més personalitzat i es demanen ajuda entre ells quan algú té dificultats. També poden demanar ajuda al professorat.

Quan les activitats es proposen per fer-les en grup de tres, per exemple la realització d'una entrevista, l'activitat la gestiona el petit grup però aquesta es posada en comú en el grup de sis.

Algunes activitats les realitza el grup sencer (sis alumnes), per exemple un recull de frases fetes, inventar un escrit treballat prèviament, la preparació de l'exposició oral de l'últim bloc treballat, etc.

Durant les sessions de blocs es procura comptar amb dos docents a la classe, però també pot fer-se amb un sol professor/a (en aquest cas caldrà pensar en organitzar tres blocs autònoms i només un de dirigit)

El paper del professor/a en el treball de blocs i l'avaluació

El material es prepara entre els dos docents coordinat pel professor/a de l'àrea. En el suport a l'aula pot participar un professor/a de diversitat o qualsevol altre docent del departament i/o del nivell. Val a dir que el professorat del primer cicle imparteix dues àrees per tal de fer un treball més transversal i un acompanyament més acurat dels alumnes. El treball amb dos docents a l'aula ha suposat també el recorregut d'un camí amb la realització d'un esforç de comunicació i de confiança important fins a arribar, en alguns casos, a un nivell de complicitat per ambdues parts.

A l'inici de cada sessió, guiats pel professor, es valora el treball de la sessió anterior.

En les sessions de treball més dirigides el professorat explica i

ajuda a resoldre dubtes. També intervé quan els alumnes demanen ajuda o quan s'observen dificultats.

Quan s'acaba el bloc, dues sessions, el professorat recull el treball fet durant les sessions i es retorna corregit. Aquest registra el resultat en el full de seguiment individual dels alumnes.

En acabar tots els blocs, vuit sessions, els alumnes fan una exposició oral i cada grup de sis alumnes exposa el treball de l'últim bloc realitzat. El treball que presenten ha d'haver estat treballar en grup.

Acabada l'exposició oral es fa un control general amb activitats d'avaluació adaptades pels alumnes que ho requereixin.

Els alumnes ordenen el material elaborat durant les sessions i lliuren el dossier al professorat.

Valoració del treball de blocs

- Amb aquesta modalitat de treball tots els alumnes treballen i s'ajuden entre ells
- Permet conèixer millor les necessitats dels alumnes al poder copsar de forma més personalitzada el procés d'aprenentatge.
- Permet intervenir de forma més immediata en els errors per tal de que es pugui rectificar i reforçar aprenentatges que no estaven consolidats.
- Es respecta el ritme del grup i/o de l'alumne
- Afavoreix treballar alguns hàbits de forma més sistemàtica. Copsar si les correccions han estat ben realitzades, si saben fer els esquemes, etc.
- Afavoreix l'aprenentatge de treball en grup on tothom ha d'aportar quelcom d'important en la mesura de les seves possibilitats i on pactar i consensuar es converteix també en aprenentatge
- Aprenen a sintetitzar en les exposicions oral
- ...

ALGUNES CONCLUSIONS

Segons la nostra opinió, aquesta proposta de treball per blocs, sense estar exempta de crítiques i modificacions, s'aproxima més a plantejaments d'atenció a la diversitat de l'alumnat on es possible que tothom aprengui i avanci independentment del seu nivell. Però no resulta satisfactòria solament pels alumnes, sinó també pel professorat que ha après i està aprenent a treballar en col·laboració amb un altre.

Part de l'èxit del treball ha consistit en fer possible que el treball de diversitat no es centri únicament en els especialistes i que siguin altres professores i professors de l'àrea i/o d'altres àrees els qui realitzin també aquest tipus de suport.

Aquesta forma d'organització, sense estar totalment consolidada, ha arribat a una fase on el professorat nou que arriba, amb l'ajuda d'un altre més experimentat, és veu capaç de donar suport amb força normalitat.

Actualment, alguns docents demanen la realització d'aquest treball preferentment a tenir alumnes fora de la classe.

El curs passat es va realitzar una enquesta anònima entre el professorat de valoració del treball de blocs i els resultats van ser molt satisfactoris. També la valoració dels alumnes és altament positi-

va. Quasi tothom creu que aprèn més durant el treball de blocs i que aquesta modalitat de classe els resulta més atractiva.

A assenyalar per la seva importància la reducció dels conflictes a classe durant el treball de blocs i l'augment de la motivació i la participació de l'alumnat en aquest espai de treball.

Al nostre parer, aquesta proposta resulta possible pel suport i convenciment de l'equip directiu del centre. És ell qui ha exercit el paper de lideratge i qui ha mantingut una sensibilitat clara cap a la inclusió de tot l'alumnat del centre.

La gestió dels horaris, la distribució dels suports, la facilitació de les coordinacions formals i informals entre el professorat, fomentar les bones relacions i gestionar els conflictes, entre d'altres, han estat els ingredients que han fet possible la realització d'aquesta tasca, especialment complexa a l'etapa de secundària.

En aquest cas, el treball de l'EAP, ha estat un suport més aviat d'acompanyament i de reflexió en relació al treball de diversitat portat a terme en l'IES Cavall Bernat dins d'un marc també inclusiu.

Terrassa, maig del 2009

Correspondència amb les autores: Maria Dern. E-mail: mderm tex.cat.

Montse Garrofé. E-mail: mgarrofe xtec.cat.

Maria José Montón. E-mail: mmonton xtec.cat

